

Učni načrt

PROGRAM OSNOVNOŠOLSKEGA IZOBRAŽEVANJA

DRŽAVLJANSKA
VZGOJA IN ETIKA

Učni načrt

PROGRAM OSNOVNOŠOLSKEGA IZOBRAŽEVANJA

DRŽAVLJANSKA VZGOJA IN ETIKA

Nacionalni kurikularni svet
Področna kurikularna komisija za osnovno šolo
Predmetna kurikularna komisija za državljansko
vzgojo in etiko.

Učni načrt

DRŽAVLJANSKA VZGOJA IN ETIKA

PREDMETNA KURIKULARNA KOMISIJA ZA DRŽAVLJANSKO VZGOJO IN ETIKO

dr. **Janez Justin**, Pedagoški inštitut, predsednik

mag. **Andreja Barle Lakota**, Urad RS za šolstvo, strokovna tajnica

dr. **Jana Bezenšek**, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta

dr. **Maca Jogan**, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede

dr. **Vinko Potočnik**, Univerza v Ljubljani, Teološka fakulteta

Vilma Nečimer, OŠ Šenčur

Rado Kostrevc, OŠ Krmelj

Viktorija Bezjak, OŠ Mladika, Ptuj

dr. **Tine Hribar**, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta

dr. **Janko Kos**, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta

dr. **Janez Juhant**, Univerza v Ljubljani, Teološka fakulteta

dr. **Barica Marentič Požarnik**, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta

Izdala in založila **Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo**

Za ministrstvo dr. **Lucija Čok**

Za zavod **Alojz Pluško**

Uredili **Nika Schlamberger, Zvonka Labernik**

Jezikovni pregled **Vesna Halužan**

Oblikovanje **TANDAR**

Prelom **BS Jabolko**

Tisk **Kočevski tisk, d.d. Kočevje**

Ponatis

Ljubljana, 2002

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

371.214.1 : 17

UČNI načrt : program osnovnošolskega izobraževanja. Državlјanska vzgoja in etika / [[pripravila] Predmetna kurikularna komisija za državljansko vzgojo in etiko Janez Justin ... et al.] . - 1. natis. - Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport : Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2000

ISBN 961-234-302-0 (Zavod Republike Slovenije za šolstvo)

1. Justin, Janez

110519552

Sprejeto na 25. seji Področne kurikularne komisije za osnovno šolo, dne 7. 4. 1998

Sprejeto na 31. seji Nacionalnega kurikularnega sveta, dne 8. 1. 1999

Sprejeto na 24. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje, dne 14. 1. 1999

K a z a l o

1 Opredelitev predmeta	5
2 Splošni cilji predmeta	6
3 Operativni cilji in katalog znanja	8
3.1 Sedmi razred	10
3.2 Osmi razred.....	21
4 Didaktična priporočila	33

1 OPREDELITEV PREDMETA

Predmet državljanska vzgoja in etika je sestavni del osnovnošolskega družboslovnega izobraževanja. V okviru predmeta učenci pridobivajo znanje o družbi, reflektirajo svoje izkušnje in razvijajo svoje sposobnosti za razumevanje in reševanje etičnih vprašanj. Pedagoški proces pospešuje razvoj veščin, ki učencem omogočajo, da vse bolj avtonomno sodelujejo v življenju v skupnosti. Ob koncu osnovnega izobraževanja predmet državljanska vzgoja in etika poveže že pridobljeno vednost o družbenih pojavih in zavest o etičnih vprašanjih v zaokrožene, notranje skladne, vendar odprte interpretativne celote. Predmet pospešuje razvoj sposobnosti in zgradbe socialnega ter moralnega mišljenja, veščin, motivacije in interesa za etična ter družbena vprašanja, vrednostne usmeritve in identitete. V tem smislu se tesno navezuje na splošne cilje osnovnošolskega izobraževanja.

Predmet državljanska vzgoja in etika omogoča, da se učenci ob konkretnih svetovnonazorskih, etičnih in verskih izbirah opredeljujejo za odprto, strpno in pluralistično politično, nacionalno in kulturno usmerjenost in razvijejo osebnost, ki je odprta za moralne, socialne in politične probleme.

Predmet se opira na vrednotno podstavo pluralne družbe, zlasti na vrednote, ki omogočajo razvoj demokratične in humane skupnosti. Razen tega je s svojo vrednotno spoznavno in specifično pedagoško zasnovo posebej zavezan:

- slovenski pedagoški tradiciji, ki je sestavina slovenske kulture,
- dosežkom pri razvoju tega oziroma sorodnih predmetov v evropskem šolskem prostoru,
- znanstvenim spoznanjem o razvoju in delovanju posameznika kot moralnega in družbenega bitja,
- človekovim pravicam,
- slovenskemu socialno-političnemu izročilu,
- odgovornostim in etičnim načelom, ki poudarjajo integriteto človekove osebnosti in njegovo soodgovornost za druge ter za skupno dobro skupin in narodov.

2 SPLOŠNI CILJI PREDMETA

Pedagoška dejavnost pri predmetu državljanska vzgoja in etika zasleduje naslednje specifične cilje:

a) usvajanje tolikšnega in takšnega znanja o družbi, ki mladostniku omogoča, da razvija samostojne odgovore na družbena in etična vprašanja (usvojitev ključnih informacij, temeljnih pojmov in pojmovnih mrež, spoznavnih postopkov, tehnik in metod);

b) razvijanje etičnih drž in veščin, ki so pogoj za samostojno, svobodno in odgovorno družbeno delovanje:

- sposobnosti za samoopazovanje in za spoštovanje svoje in drugih oseb ter dostojanstva in opazovanje okolja,
- sposobnosti za vraščanje v družinske in krajevne skupnosti, narodno in državljansko skupnost,
- sposobnosti za vzpostavljanje konkretnih medosebnih in družbenih odnosov,
- socialnih in komunikacijskih spretnosti in veščin,
- socialne drže in sposobnosti za življenje v druge in izražanje lastnih ter upoštevanje drugih stališč,
- sposobnosti za strpno razpravljanje in utemeljeno presojanje svojih ter tujih idej in nazorov ter razvijanje demokratične komunikacijske kulture,
- sposobnosti za izbiranje, preverjanje in razčlenjevanje informacij,
- sposobnosti za kritičnost do različnih avtoritet, medijev, skupin in organizacij,
- sposobnosti za prepoznavanje in krepitev odpornosti do osebnih ter družbenih zasvojenosti;

c) razvijanje sposobnosti za oblikovanje sorazmerno kompleksnih in notranje razčlenjenih državljanskih ter moralnih presoj in temeljev za moralno ravnanje:

- občutka odgovornosti za lastno ravnanje in ravnanje skupnosti,
- učenčeve temeljne vrednotne usmeritve in opredelitev razmerja med to usmeritvijo ter vrednotnim okvirom družbe in kulture, v kateri učenec odrašča,
- reflektivnega in dejavnega odnosa do svoje individualne, nacionalne, verske, kulturne, civilizacijske identitete,
- sposobnosti za prepoznavanje krivic, diskriminacije, stereotipov, predsodkov, pristranskih, na ozke interese vezanih stališč, in neupravičenih ravnanj,

- sposobnosti učencev za razčlenjevanje konkretnih pojavov in dogodkov z gledišča človekovih pravic ter odgovornosti in dolžnosti,
- sposobnosti za razumno argumentiranje in ustvarjalno socialno komunikacijo,
- sposobnosti za strpno in razumno razreševanje medosebnih ter družbenih konfliktov, sposobnosti za razumevanje različnih kultur, verovanjskih in vrednotnih sistemov,
- pozitivnega odnosa do načel demokracije,
- pozitivnega odnosa do načel pravičnosti, enakosti, svobode, odgovornosti, humanosti in solidarnosti ter razvoj sposobnosti za zavestno rabo teh načel pri urejanju skupnih zadev,
- temeljev državljske in pravne kulture,
- sposobnosti in interesa za dialog med skupinami, političnimi strankami, narodi, kulturami, verstvi in državami,
- temeljne motivacije za odgovorno delovanje v ožji in širši lokalni skupnosti (lokalne, regionalne, nacionalne in mednarodne),
- temeljne etične in državljske občutljivosti,
- sposobnosti za kritično razčlenjanje javnega govora, informacij in medijskih sporočil.

OPIS PREDMETA

Predmet državljska vzgoja in etika je umeščen v 7. in 8. razred devetletke. Sestavljen je iz obveznega in izbirnega dela. V obveznem delu je v prvem letu predmet zasnovan tako, da se učenec sreča predvsem s tistimi temami, ki zadevajo njega in njegovo vraščanje v posameznih družbenih skupinah, v drugem letu pa prevladujejo teme, ki zadevajo presojo posameznika o problemih širše (globalne) skupnosti. Že v obveznem delu so teme navedene bolj kot področja, ki jih lahko učitelj pogloblja glede na interes učencev. Drugi del predmeta je izbirni del, kjer so dane široke možnosti, da učitelji skupaj z učenci ustvarjalno sooblikujejo vsebinske sklope. Znotraj tega dela predmeta naj bi bilo dovolj prostora za vključevanje tistih tem, ki so za učence posebej zanimive in aktualne. To je torej tudi prostor, ki pomembno dopolnjuje obvezni del predmeta, in sicer tako, da daje možnost sooblikovanja in dopolnjevanja programa tega predmeta. Pod izbirnimi temami je navedenih nekaj predlogov tematskih sklopov, od katerih morajo v posameznem šolskem letu učitelji skupaj z učenci izbrati najmanj dva tematska sklopa.

Navedeni cilji predmeta so na videz zahtevni, vendar je potrebno upoštevati, da se prepletajo in dopolnjujejo.

3 OPERATIVNI CILJI IN KATALOG ZNANJA

A. OBVEZNE TEME:

Sedmi razred (35 ur)

Življenje v skupnosti; narod, država

Družina

Vzorniki in avtoritete

Kako se sporazumevamo in kako odločamo

Množična občila in informacije

Osmi razred (35 ur)

Generacije in kulture

Vere in verovanja, krščanstvo

Urejanje skupnih zadev: vprašanja demokracije

Poklic in delo

Družba prihodnosti

B. IZBIRNI DELI

Odnosi med spoloma

Oblike odvisnosti, zasvojenosti

Izobraževanje – zaposlitev

Medosebni odnosi v šoli

Oddaljene kulture, kraji

Nasilje (med vrstniki)

Prosti čas

Oblike družabnosti (bonton)

Marginalne (obstranske) skupine

Odnosi med kulturami

Odnos do težko bolnih in oviranih v razvoju

Nova duhovna gibanja in sekte

Strategije učenja

Ravnanje z omejenimi naravnimi viri

Duševno in telesno zdravje

Združena Evropa – starajoča se Evropa

Terorizem in mir v svetu

Biti ali imeti

Izbirne vsebine so za izvedbo poglavij izjemno pomembne. Ker se izbrane vsebine skladajo z učenčevim interesom in so blizu njegovim izkušnjam, je z njimi mogoče vzpostaviti ustrezno motivacijo za obravnavo zahtevnejših poglavij. Učitelj izbere kot uvod v posamezno poglavje tisto od izbirnih vsebin, ki je z obveznimi temami najbolj povezana.

3.1 Sedmi razred

1. ŽIVLJENJE V SKUPNOSTI: NAROD, DRŽAVA

CILJI	PREDLAGANE VSEBINE	POJMI	MEDPREDMETNE POVEZAVE	STANDARDI ZNANJA
<ul style="list-style-type: none"> • Spoznajo razred kot družbeno skupino in opredelijo, kaj označuje razred kot skupino. • Opredelijo še druge družbene skupine in spoznajo njihov pomen ter vlogo posameznika znotraj teh skupin. • Prepoznajo, kako se v odnosih z drugimi člani skupnosti razvija človekova individualnost. • Spoznajo različno odgovornost, ki je posledica tega, da imajo člani skupine različne položaje in vloge. 	<p>Razred kot skupina posameznikov.</p> <p>Posamezniki, povezani v manjše in večje skupine; ožje in širše skupnosti; od družine in vrstniške skupine do najširše državljanske in človeške skupnosti.</p> <p>Posameznik – osnovna sestavina skupine; vloge v neformalnih (npr. vrstniških) skupinah in vloga v formalnih skupinah in urejenih skupnostih (npr. športni ekipi, šolski skupnosti, občini).</p> <p>Odnosi med člani skupin in skupnosti (vrstniških, oddelčnih, šolskih, delovnih-poklicnih skupin, in lokalnih skupnosti).</p> <p>Enakopravnost in hierarhični odnosi; vzajemna pričakovanja, ki izhajajo iz norm, pravil in dogovorov; odgovornost.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • skupinski odnosi, pripadnost, pomoč • potrebe, družbene vezi, pravila, norme in dogovori • socializacija, primarne, sekundarne skupine 	<ul style="list-style-type: none"> • zgodovina, geografija, slovenščina • zgodovina, geografija • slovenščina • zgodovina 	<p>Učenci znajo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • našteti družbene skupine, v katere se vključujejo oni ali njihovi sošolci, • navesti, kaj vpliva na kakovost odnosov v skupini, • na konkretnem primeru določiti različne vloge posameznikov v skupinah, • razlikovati primarne in sekundarne skupine, • pojasniti odgovornost posameznika v skupini, • sklepati o medsebojni povezanosti med spoštovanjem pravil in uspešnostjo družbene skupine, • na konkretnem primeru analizirati vzroke za nastanek konfliktov, • našteti različne skupnosti,

<ul style="list-style-type: none"> • Spoznavajo delovanje skupnosti in naštejejo oblike, načine in področja sodelovanja med ljudmi. • Spoznavajo in razlikujejo pojem lastnega naroda, države ter državljanstva. • Spoznavajo različne možnosti in oblike urejanja skupnih zadev v okviru države ter med narodi, kulturami in državami. • Razumevajo pomen strpnosti (tolerance) med pripadniki različnih narodnosti. • Spoznavajo položaj in vlogo manjšin 	<p>Povezovalne in razdruževalne sile v večjih skupnostih: mestni, regionalni, nacionalni državljanski, človeški skupnosti.</p> <p>Slovenska narodna in državljanska skupnost v povezujoči se Evropi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • solidarnost, posameznikova zavest • sodelovanje in tekmovanje • narod, država, državljanstvo, državljan, narodna zavest, nacionalna kultura in identiteta, medkulturnost, civilizacija • mednarodne povezave • strpnost (toleranca) 	<ul style="list-style-type: none"> • zgodovina, geografija, verstva in etika • zgodovina, geografija, verstva in etika 	<ul style="list-style-type: none"> • na primeru opisati različne načine in področja sodelovanja med ljudmi, • opredeliti lastno odgovornost za ohranjanje nacionalne identitete, • navesti, kaj ohranja zavest o narodni pripadnosti, • povezati pridobljeno znanje in na primeru razložiti urejanje skupnih zadev v eni od skupnosti.
--	--	---	--	--

2. DRUŽINA

CILJI	PREDLAGANE VSEBINE	POJMI	MEDPREDMETNE POVEZAVE	STANDARDI ZNANJA
<ul style="list-style-type: none"> • Obnovijo pojem, spoznajo tipe družine in temeljne razlike med njimi. • Spoznavajo različne oblike družinskega življenja in analizirajo spreminjanje družine v času in različnih kulturah. 	<p>Otrok v različnih vrstah družine. Prehodno obdobje med otroštvom in odraslostjo – mladostništvo.</p> <p>Spreminjanje oblik družinskega življenja. Družinski ciklusi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • jedra družina, razširjena, velika družina, zakonska zveza, razveza, sorodstvo, reorganizirana družina • družinski ciklusi, starševstvo, tipi odnosov (osebne, intimne vezi) • vloge v družini 	<ul style="list-style-type: none"> • zgodovina, geografija • slovenščina, zgodovina • slovenščina, geografija 	<p>Učenci znajo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opredeliti pojem družine, • naštetih tipe družine, • navesti temeljne razlike med tipi družin, • navesti primere spreminjanja družine v času in različnih kulturah, • opisati družinski ciklus in značilnosti posameznih obdobj, • navesti funkcije družine, • pojasniti različnost družinskih vlog, • navesti, kako lahko člani družine izboljšajo kakovost družinskega življenja,
<ul style="list-style-type: none"> • Spoznavajo funkcije družine in nujne osebne lastnosti (osebna in socialna zrelost) za oblikovanje lastne družine ter dojemajo specifičnost odnosov v družini. • Pridobivajo sposobnost za prepoznavanje neenakopravnosti v družini. 	<p>Odnosi v družini (povezavni, razdruževalni odnosi). Pomen družine za zadovoljevanje potreb po varnosti, ljubezni, pripadnosti, zagotavljanje zdravega telesnega in duševnega razvoja.</p> <p>Enakopravnost in neenakopravnost v družini.</p> <p>Pravice in dolžnosti otrok ter staršev v družini.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pravice in dolžnosti otrok 	<ul style="list-style-type: none"> • zgodovina 	<ul style="list-style-type: none"> • pojasniti, kaj vpliva na (ne)enakopravnost članov družine (glede na spol, dohodek, starost ...), • navesti temeljne pravice in dolžnosti otrok

<ul style="list-style-type: none"> • Spoznavajo, kaj povezuje družinske člane, pogoje zadovoljivega družinskega življenja, vzroke konfliktov v družini in poti njihovega razreševanja. • Spoznavajo patološke pojave v družini (npr. alkoholizem, nasilje, kaznovanje, odvisnost, odtujenost in spolno nasilje) in se seznanjajo z ustreznim ravnanjem. • Spoznavajo človekove pravice do zasebnosti in družinskega življenja. • Spoznavajo odvisnost družine od družbene skupnosti, države. 	<p>Povezovalne sile v družinski skupnosti.</p> <p>Problemi sodobne družine.</p> <p>Pravica do zasebnosti in družinskega življenja.</p> <p>Svobodno odločanje pri načrtovanju družine, vloga vzgoje in izobraževanja, zdravstvena preventiva.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pravice in dolžnosti družinskih članov, njihovo solidarnost in konfliktnost • strpnost, pravičnost, odgovornost, prestop, krivda • osebna nedotakljivost, zasebnost, zakonska zveza 	<ul style="list-style-type: none"> • zgodovina, verstva in etika • verstva in etika, slovensčina • zgodovina • zgodovina, verstva in etika 	<ul style="list-style-type: none"> • na primeru pokazati načine strpnega reševanja sporov, • na primeru pojasniti pojem osebne nedotakljivosti, • naštetati nekatere oblike pomoči otrokom v stiski (npr. po telefonu, v svetovalnicah ...), • na primeru razložiti pravico do zasebnosti, • navesti primere soodvisnosti družine in družbene skupnosti.
--	--	---	--	---

3. VZORNICI IN AVTORITETE

CILJI	PREDLAGANE VSEBINE	POJMI	MEDPREDMETNE POVEZAVE	STANDARDI ZNANJA
<ul style="list-style-type: none"> • V pravici do izbiranja vzornikov in lastne podobe prepoznajo izraz človekove svobode; v omejitvah te pravice prepoznajo mejo človekove svobode. • Učenci se usposablajo za prepoznavanje vrednotne vsebine vzorov in idealov. • Spoznavajo pozitivno in negativno vlogo, ki jo imajo vzori in ideali v vsakdanjem življenju ožje skupnosti. 	<p>“Vsi ljudje se rodijo svobodni”: pravica do izbire lastne podobe, življenjskega sloga, vzornikov, prijateljev; omejitve in zlorabe te pravice; dopuščanje razlik kot temelj zdrave skupnosti; Vzorniki kot zastopniki vrednot in idealov – katerih?</p> <p>Ljudje v vsakdanjem življenju – privrženost vrednotam in idealom, odmik od njih. Dejavnosti, s katerimi se člani skupnosti približajo idealom (dobrodelne dejavnosti; oblike vzajemne pomoči med vrstniki, v naselju; naravovarstvene akcije itd.).</p> <p>Vzorniki v otroštvu in mladostništvu – postopna širitev izbire; skupni vzorniki, ki povezujejo ljudi v skupine s podobnim okusom in obnašanjem. Vodje nasilniških skupin.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ideal, vzornik, vzor, individualnost, oseba, svoboda, vzajemnost, posnemanje, pritiški, vrstniške skupine • vrednote, vrednotna usmeritev • vsakdanje življenje, razkorak med ideali in stvarnostjo, dobrodelne dejavnosti, humanitarnost, medsebojna pomoč, delovanje v skupno dobro, • prostovoljci, skupine za samopomoč • otroštvo, mladostništvo (adolescenca), vedenjsko posnemanje, odraščanje, povezovalna sila (kohezivnost), nasilniške skupine 	<ul style="list-style-type: none"> • slovenščina, verstva in etika • slovenščina, verstva in etika • slovenščina, verstva in etika • zgodovina, slovenščina, verstva in etika • knjižnična in informacijska dejavnost • zgodovina, geografija, slovenščina, verstva in etika 	<p>Učenci znajo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pojasniti, zakaj je svoboda na izbira vzornikov pravica vsakega človeka, • pojasniti, zakaj mladostniki izbirajo vzornike predvsem iz sveta zabave, športa in manj s področja znanosti, umetnosti, politike, religije, človekoljubne dejavnosti, • imenovati nekaj vrednot, ki jih zastopajo znani vzorniki; navesti nekaj dobrodelnih dejavnosti, ki ustrezajo humanitarnim idealom, • navesti nekaj osebnosti, ki so na ljudi delovale kot vzorniki; na istih primerih pojasniti, zakaj vzorniki na ljudi delujejo povezovalno, • navesti nekaj primerov negativnega vzornika

<ul style="list-style-type: none"> • Spoznavajo, da množična kultura ne povečuje nujno svobode izbiranja; spoznavajo razliko med javno podobo in dejanskim življenjem oseb. • Spoznavajo, da nekaterim posameznikom, skupinam in ustanovam večina ljudi priznava pravico, da kot avtoritete vplivajo na življenje skupnosti. • Spoznavajo razliko med moralno upravičijim in neupravičijim nasprotovanjem pravilom ter avtoritetam. • Razlikujejo med dogovornimi pravili in pravili, ki izvirajo iz temeljnih vrednot. 	<p>Množična kultura, zgodovno neizčrpani vir novih vzorov in idealov: koliko dejanske svobode pri izbiranju? Bleščeča podoba slavne osebe: koliko mita in koliko resničnega človeka?</p> <p>Avtoritete v življenju posameznika in širših skupnostih; v družini, šoli, lokalni skupnosti; v slovenskem narodu in državi, človeštvu.</p> <p>Nasprotovanje avtoritetam – iz kakšnih nagibov? Ali pravila delujejo, če za njimi ni avtoritete? Primer šolskih pravil.</p> <p>Znani uporniki, njihove življenjske zgodbe. Grobe kršitve temeljnih moralnih pravil v vsakdanjem življenju (v stanovaljski skupnosti, naselju, prometu) – kaj lahko stori skupnost?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • množična kultura, mit, idoli (maliki), “planetarna vas”, kulturno poroštvo • avtoriteta, slepo podrejanje avtoritetam, ustanove • oporečništvo, nagibi (motivi) za dejanja • (vedenjski) odklon, egoizem, pravičnost, dogovor, temeljno moralno pravilo 	<ul style="list-style-type: none"> • zgodovina, geografija, slovenščina, verstva in etika, • zgodovina, geografija, verstva in etika, slovenščina, • zgodovina, slovenščina, verstva in etika 	<ul style="list-style-type: none"> • na konkretnem primeru znane osebe pojasniti razliko med njeno javno podobo in dejanskim (zasebnim) življenjem, • naštetih nekaj avtoritet, ki jih priznavajo ožje skupnosti in širša (slovenska) skupnost, • navesti nekaj značilnosti ustanov; opredeliti razliko med lokalnimi in nacionalnimi ustanovami, • pojasniti vlogo pravil v šoli, razredu, • na konkretnem primeru pojasniti razliko med dvema nagiboma za kršitev pravil in upiranje avtoriteti: egoističnim in pravičnim nagibom.
---	--	--	--	---

4. SPORAZUMEVANJE IN SPOROČANJE V SKUPNOSTI

CILJI	PREDLAGANE VSEBINE	POJMI	MEDPREDMETNE POVEZAVE	STANDARDI ZNANJA
<ul style="list-style-type: none"> • Spoznavajo različne vrste sporazumevanja in njihov pomen za obstoj skupnosti (ožje in širše); zavedajo se potrebe po sporazumevanju kot obliki doživljanja druge osebe, njenih čustev, potreb, interesov. • Ugotavljajo, kakšno vlogo ima materni (slovenski) jezik v razvoju slovenske nacionalne in državljanske skupnosti. 	<p>Sporazumevanja v majhnih in velikih skupinah; med vrstniki, v razredu, v naselju, v državljanski skupnosti;</p> <p>vrste, sredstva in način sporazumevanja.</p> <p>Kulturni in družbeni pomen sporazumevanja v maternem jeziku. Pomen slovenskega jezika za razvoj slovenskega naroda in za delovanje slovenske države.</p> <p>Vloga razuma in čustev v sporazumevanju.</p> <p>Bistvo razumnega sporazumevanja:</p> <p>opiranje na dejstva, preverjanje resničnosti trditev, uporaba razumnih, za druge sprejemljivih argumentov, iskanje soglasja (konsenza); čustva, ki omogočajo in otežkočajo sporazumevanje.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • sporazumevanje, komunikacija; • besedno, nebesedno sporazumevanje; strojno in medosebno sporazumevanje • materni jezik, umetni jezik, uradni jezik, dvojezičnost, skupinska istovetnost 	<ul style="list-style-type: none"> • zgodovina, slovensčina, verstva in etika • slovensčina, verstva in etika, zgodovina • slovensčina, verstva in etika, retorika 	<p>Učenci znajo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • navesti nekaj vrst sporazumevanja in opredeliti njihove značilnosti, • navesti, kaj vpliva na uspešno medosebno sporazumevanje, • pojasniti, zakaj je pravica do rabe maternega jezika pogoj za razvoj demokracije in državljanske skupnosti, • na konkretnem primeru razložiti vlogo razumnega razloga (argumenta) in čustev (odnosov) v sporazumevanju
<ul style="list-style-type: none"> • Razvijajo sposobnost za utemeljevanje (argumentiranje) in spoznavajo vlogo čustev in razuma v sporazumevanju. 		<ul style="list-style-type: none"> • argument (razumen razlog), utemeljevanje (argumentiranje), soglasje (konsenz), razumskost, čustveni pogoj sporazumevanja, retorika • vživljanje v sogovornika (empatija) 		

<ul style="list-style-type: none"> • Spoznavajo pomen, ki ga ima sporazumevanje za demokracijo. • Prepoznajo manipulacije in zlorabe v sporazumevanju. • Razvijajo sposobnost za prepoznavanje predsodkov in posplošenih sodb. • Spoznavajo, da je sporazumevanje najpomembnejše sredstvo za razreševanje konfliktov. 	<p>Sporazumevanje in demokracija. Diskriminacija v sporazumevanju (po spolu, narodnosti, veri, socialnem položaju). Predsodki, pristranske sodbe.</p> <p>Pomen razumnega sporazumevanja v skupnostih z raznovrstno (heterogeno) sestavo – socialno, etnično, versko.</p> <p>Govorica učencev. Mladostniški sleng. Vulgarnost v sporazumevanju. Kritičen odnos do vulgarnosti.</p> <p>Razprava (diskusija): cilj, priprava nanjo, pravila razpravljanja, način izvedbe. Kaj lahko z njo dosežemo?</p> <p>Razprava v razredu, na šoli, med vrstniki, v družini, v soseski.</p> <p>Razprava med državljani (slovenske) države.</p> <p>Načela sporazumevanja: izrekatí resnico, biti iskren, kratek, jasen in vljuden.</p> <p>Razumeti sogovornika – postavljati se v njegovo glediščno točko.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • enakopravnost v sporazumevanju, demokratično, nedemokratično sporazumevanje; diskriminacija, predsodek, stereotip, pristranska sodba • medkulturno sporazumevanje • sleng, žargon; oblika in vsebina sporazumevanja; sporazumevalni slog; vulgarnost • razprava (diskusija), pravila razpravljanja, javna razprava • načela sporazumevanja, stališče, glediščna točka 	<ul style="list-style-type: none"> • zgodovina, geografija, slovenščina, verstva in etika, retorika • slovenščina, zgodovina, verstva in etika • slovenščina, zgodovina, retorika • slovenščina, retorika • slovenščina, zgodovina 	<ul style="list-style-type: none"> • pojasniti, zakaj je enakopravnost udeležencev sporazumevanja bistveni pogoji za demokratično sporazumevanje, • opisati različne načine reševanja konfliktov v raznovrstni skupnosti, • na konkretnem primeru opredeliti razliko med načini in vsebino sporazumevanja, • navesti nekaj pravil demokratskega razpravljanja (diskutiranja), • znati sodelovati v diskusiji, • s pomočjo zglada pojasniti, zakaj je sporazumevanje učinkovitejše, če udeleženci upoštevajo sporazumevalna načela,
---	--	---	---	--

<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznavajo manipulacijo. Usposablja se za razreševanje etičnih dilem, ki nastajajo v sporazumevanju. 	<p>Prepričevanje v sporazumevanju. Zloraba prepričevalne veščine. Etična razsežnost sporazumevanja. Prikrivanje resnice – v izjemnih primerih upravičeno? Vživljanje v čustva in potrebe sogovornika.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • manipulacija, etična dilema, prepričevalna (retorična) veščina 	<ul style="list-style-type: none"> • navesti zgled sporazumevalnega položaja, v katerem so udeleženci postavljeni pred etično dilemo.
--	--	--	--

5. MEDIJI (OBČILA) IN INFORMACIJE				
CILJI	PREDLAGANE VSEBINE	POJMI	MEDPREDMETNE POVEZAVE	STANDARDI ZNANJA
<ul style="list-style-type: none"> • Pridobijo pregled nad zgodovino medijev in spoznavajo razvoj medijev v 20. stoletju. • Spoznavajo vpliv medijev na oblikovanje javnega mnenja na različnih ravneh, od lokalne skupnosti do mednarodne ravni. • Prepoznavajo vlogo medijev pri razvoju in ohranjanju demokracije ter pri odpiranju poti do informacij. 	<p>Jaz in mediji – priljubljenost, razširjenost uporabe različnih medijev med mladimi.</p> <p>Zgodovinski razvoj medijev, vrste medijev. Razširjenost različnih medijev v Sloveniji.</p> <p>Javnost – v vasi, naselju, mestu, občini, Republiki Sloveniji. Ciljna javnost (publika). Javno mnenje in mediji. Medijski prostori: lokalni (šola, nase-lje, mesto, občina, regija), nacionalni, mednarodni. Globalni učinki velikih medijev.</p> <p>Mediji in dostopnost informacij. Vloge medijev (npr. izobraževalna, kulturna, politična ...).</p> <p>Mediji – zavezniki javnosti pri nadzorovanju oblasti na lokalni in državni ravni.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • mediji: tiskani, slišni, vidni; mediji, medijska primernost • javnost, medijski prostor, ciljna javnost, multimedialnost, globalnost • nadzor nad politično oblastjo, dostopnost informacij 	<ul style="list-style-type: none"> • knjižnično-informacijska znanja, zgodovina • knjižnično-informacijska znanja, geografija, verstva in etika • zgodovina, slovenščina, gospodinjstvo, knjižnično-informacijska znanja 	<p>Učenci znajo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • naštetih glavna odkritja v zgodovini, ki so prispevala k razvoju medijev, • navesti nekaj glavnih medijev na Slovenskem in oceniti njihovo popularnost s svojega gledišča, • naštetih različne medijske prostore in opisati vpliv, ki ga imajo mediji na javno mnenje, • naštetih nekaj vzrokov, zaradi katerih je vpliv ameriških medijev na naše medije tako velik (npr. gospodarska razvitost, filmska industrija, angleško govorno področje),

<ul style="list-style-type: none"> • Spoznavajo vpliv, ki ga imajo mediji na posameznikova stališča in pričanja, navade ter ravnanje. • Spoznavajo nevarnost medijskih monopolov za demokracijo; spoznavajo, da primerjanje različnih poročil in razlag izboljša naše razumevanje teh dogodkov in situacij. • V razčlenitvi konkretnega primera spoznavajo način delovanja lokalnega medija in njegovo vlogo v življenju lokalne skupnosti; dobijo vpogled v nastajanje in zgradbo medijskega sporočila. • Razvijajo sposobnost za kritičen premislek o lastnih navadah v ravnanju z mediji in navadah drugih oseb; spoznavajo različne uporabe medijev; spoznavajo sociološke in psihološke učinke, ki jih imajo mediji na zasebno življenje; postavljajo si vprašanja o nasilju v filmih in televiziji. 	<p>Vpliv medijev na naše razumevanje sveta. Odbiranje (selekcija) informacij; merila, dejavniki in posledice odbiranja informacij.</p> <p>Lastno mnenje – vendarle več kot utvara?</p> <p>Pomembnost medijske mnogovrstnosti (pluralnosti). Problem medijskih monopolov.</p> <p>Kako deluje lokalni medij (krajevni časopis, krajevna radijska ali televizijska postaja; šolsko glasilo)?</p> <p>Naloge lokalnega ali šolskega medija, način nastajanja sporočil.</p> <p>Vpliv na lokalno (šolsko) skupnost.</p> <p>Vsakdanje življenje z mediji: kako brati časopis, gledati televizijo. Osamljenost pred televizijskim zaslonom. Gledanje televizije – družaben dogodek?</p> <p>Nasilje na zaslonih – odprt problem. Čustvena otopenost kot posledica medijske zasvojenosti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • selekcija informacij, osebno mnenje, sporočilna moč medijev, virtualna (navidezna) resničnost, etika medijskega sporočanja • medijska pluralnost, tolmačenje (interpretacija) dogodkov, dejstvo, monopol • krajevni (regionalni) časopis, krajevna radijska ali televizijska postaja, dopisništvo, novinar, urednik • osamljenost, odtujenost, medijska zasvojenost 	<ul style="list-style-type: none"> • zgodovina, slovenščina, knjižnično-informacijska znanja • slovenščina, knjižnično-informacijska znanja • geografija, knjižnično-informacijska znanja • slovenščina, knjižnično-informacijska znanja, zgodovina 	<ul style="list-style-type: none"> • na konkretnem primeru pojasniti, kako mediji vplivajo na javno mnenje in na mnenje posameznika, • na konkretnem primeru pojasniti razliko med dejstvom in tolmačenjem (interpretacijo) dejstva, • opisati delovanje enega lokalnega medija in njegovo ciljno javnost, • na primeru ločiti pravico do informiranosti javnosti od pravice do zasebnosti, • opisati nekaj tehnik razumne, koristne in zabavne uporabe medijev v zasebnem življenju, • na primeru reklamnega sporočila prepoznati manipuliranje s potrošniki.
---	--	--	---	--

3.2 Osmi razred				
1. GENERACIJE IN KULTURE – MEDSEBOJNO RAZUMEVANJE				
CILJI	PREDLAGANE VSEBINE	POJMI	MEDPREDMETNE POVEZAVE	STANDARDI ZNANJA
<ul style="list-style-type: none"> Izhajajoč iz lastne izkušnje spoznavajo pojav in pestrost generacij. Spoznavajo generacijo kot biološki in zgodovinsko-kulturni pojav. Spoznavajo značilnosti posameznih generacij. Spoznavajo pomen odnosov med generacijami. 	<p>Kriterij generacij: starostni, zgodovinski (npr. predvojna generacija, po osamosvojitvi Slovenije, šolske generacije), zavest o skupni pripadnosti, izvrševanje podobnih vlog v skupnosti.</p> <p>Mejniki odraščanja, nove pravice in odgovornosti, pridobitev lastnih državljanskih dokumentov, vozniški izpit, zapoved, poroka ipd.</p> <p>Posebne družbene vloge mlajše, srednje in starejše generacije. Zaveznitva in nasprotja med starejšo in mlajšo generacijo.</p> <p>Posebni problemi: ostre ločnice med generacijami – značilnost sodobnih razvitih družb. Problemi generacij otrok, mladih, starejših v razviti družbi. Generacijska osamitev, podrejenost generacij.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Tipi generacij, "mi" zavest, "mi" in "oni"; starši in otroci, starejši – mlajši družbene vloge generacij medgeneracijski spori (konflikti), porabništvo, generacijski egoizem, "pasivne" generacije, medgeneracijska solidarnost in pravičnost, sodelovanje, (ne)strpnost, reševanje sporov specifični generacijski problemi 	<ul style="list-style-type: none"> zgodovina slovenščina slovenščina slovenščina, biologija, zgodovina 	<p>Učenci znajo:</p> <ul style="list-style-type: none"> našteti temeljne generacije in opisati razliko med njimi, predstaviti merila in simbole odraslosti. predstaviti vsaj eno tipično družbeno vlogo posamezne generacije, opisati temeljne probleme nekaterih generacij,

<ul style="list-style-type: none"> • Razvijajo sposobnost medgeneracijskega sporazumevanja in sodelovanja. • Spoznavajo pomen in problematiko lastne generacije in njene kulture. • Na simbolno obredni ravni prepoznavajo značilnosti in etiko generacij. • Spoznajo pomen kulture in medkulturnega dialoga. 	<p>Priložnosti za povezave: v družini, na lokalni ravni (preživljanje prostega časa). Vloga staršev pri upravljanju šole. Pomoč starejšim občanom ipd.</p> <p>Generacija kot kulturni pojav: govorica, moda, oblačenje, glasba, zabava, prosti čas. Odklonski pojavi: alkoholizem, narkomanija, nasilne mladostniške skupine, ulica; generacija sama lahko na posameznika deluje tudi negativno, npr. kot pritisk h konformnosti. Preventivna (preprečevalna) dejavnost same mladine: diskusije, skupni projekti, sodelovanje s službami za preprečevanje odvisnosti ipd.</p> <p>Prehodi iz ene generacije v drugo: razni obredi prehoda (zasebni in v ustanovah) danes: prehod v življenje (rojstvo, krst, praznovanje rojstnega dne), prehod iz otroštva v mladost (maturna), iz mladostništva v odraslost (poroka, zaposlitev), iz srednje v starejšo generacijo (upokojitev). Pomen obredov prehoda za poučitev o novih vlogah (nalogah) in odgovornosti v skupnosti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • kultura mladih, subkultura, odklonskost, porabništvo • obredje, obredi prehoda, simboli, generacijska 	<ul style="list-style-type: none"> • zgodovina • umetnostna zgodovina, glasbena vzgoja • slovenščina, zgodovina, verzstva in etika 	<ul style="list-style-type: none"> • predstaviti potrebnost in konkretne primere medgeneracijskega sodelovanja, • opisati temeljne značilnosti kulture mladih, v okolju kulture mladih predstaviti najpogostejše pojave odklonskosti in raznih poskusov njene preprečevanja, • naštetih poglavitne obrede prehoda in njihovo simbolno ter etično sporočilo, • na poljubnem primeru obreda prehoda predstaviti njegovo sporočilo o vlogah (nalogah) in odgovornosti v skupnosti,
---	---	--	---	---

<ul style="list-style-type: none"> • Spoznajo pomen kulture in medkulturnega dialoga. 	<p>Kultura: skupek življenjskih oblik (stilov, vzorcev) ciljev, vrednot, norm. Tisto, po čemer se ena skupina, generacija, skupnost loči od drugih. Nevarnost, da je prevladujoča kultura nasilna do drugih (subkultur). "Primitivnih" kultur ni. Nujnost spoštovanja drugačnih kultur – tudi tradicionalne kulture in njene modrosti. Pomen medkulturnega dialoga.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • univerzalna kultura, kulturni pluralizem, nacionalna kultura, prevladovanje kulture prvega sveta nad kulturami drugega in tretjega sveta, medkulturni dialog 	<ul style="list-style-type: none"> • zgodovina 	<ul style="list-style-type: none"> • pokazati obstoj množstva kultur (kulturni pluralizem), • predstaviti primere medkulturnega dialoga in njegov pomen.
--	--	--	---	--

2. VERSTVA IN VEROVANJA, KRŠČANSTVO

CILJI	PREDLAGANE VSEBINE	POJMI	MEDPREDMETNE POVEZAVE	STANDARDI ZNANJA
<ul style="list-style-type: none"> • Spoznajo pomen verstev, krščanstva v zgodovini slovenskega naroda, pa tudi drugih narodov, kultur in civilizacij. • Dopolnjujejo dosedanje poznavanje verstev, krščanstva (pridobljeno v družini, šoli, medijih, verouku) 	<p>Znamenja vernosti v vsakdanjem življenju. Etika vere, podoba vernosti v okolju. Verski prazniki, običaji, verska arhitektura in umetnost kot kulturna dediščina. Druge ustanove in dejavnosti, ki jih vodijo cerkve.</p> <p>Pomen vere, krščanstva za človekovo osebno in družbeno življenje, verstva in cerkve: njihova aktualnost in prisotnost v življenju posameznika in družbe – na zasebni, družinski, javni, politični in kulturni ravni. Razširjenost verstev in verovanj v sodobnem svetu: verski zemljevid (svetovni, slovenski).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • vernost, krščanstvo, Sveto pismo, verska kultura, verski običaji, versko kulturna dediščina, prazniki • religija, krščanstvo: katolištvo, protestantizem, pravoslavlje; judovstvo, islam, cerkev, sekta, civilna družba • svetovna verstva 	<ul style="list-style-type: none"> • slovenščina, verstva in etika • zgodovina, verstva in etika • geografija, verstva in etika 	<p>Učenci znajo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • navesti nekaj značilnosti verstev, krščanstva, kot se kažejo v vsakdanjem življenju (od posameznika do družbe), • opisati glavne verske praznike in na njih vezane običaje, • našteti najpomembnejše verskokulturne spomenike v ožjem in širšem okolju, • naštet vsaj tri ustanove splošnega družbenega pomena, ki jih vodijo cerkve, • opredeliti pojme: religija, vernost, krščanstvo, katolištvo, protestantizem, cerkev, sekta, <p>• predstaviti razširjenost svetovnih verstev v svetu in v Sloveniji,</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Spoznavajo, kako sodobna odprtost in povezanost sveta zahteva poznavanje tudi drugih verstev ter kultur. • Pridobivajo splošen vpogled v razširjenost, kompleksnost in bogastvo religij. • Na temelju lastnih izkušenj in širših spoznanj ugotavljajo, kako se v okviru verovanj ljudje soočajo z eksistencialnimi in etičnimi vprašanji. • Razvijajo sposobnosti za razčlenjevanje vprašanj vere in cerkve. 	<p>Verstvom je skupno:</p> <ul style="list-style-type: none"> • verski nauki (o Bogu oz. božanstvih, o svetu, o človeku) vsebovani v svetih knjigah in drugih naukih, • obredje in praznovanja, • verske skupnosti (organizacija verskega življenja), • moralni nauki in norme. Razlike med verstvi: • v razširjenosti, v organizaciji verskega življenja. <p>Etične sestavine verstev: moralni nauki, zapovedi, prepovedi, norme. Iskarnje smisla.</p> <p>Razmerje med cerkvami in politično oblastjo v demokratičnih družbah. Odnos države do verstev. Verska preganjanja, verske vojne in zloraba vere (v politiki).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • monoteizem, politeizem, enoboštvene in mnogoboštvene religije, sveti spisi, (a)teizem, sveto, profano • obredi, nauki (doktrine) 	<ul style="list-style-type: none"> • verstva in etika • verstva in etika, zgodovina • verstva in etika 	<ul style="list-style-type: none"> • predstaviti svete knjige največjih verstev in njihov nauk o Bogu, svetu, človeku, • predstaviti koledar največjih krščanskih in muslimanskih praznikov, • navesti vsaj tri razlike med cerkvo in sekto, • navesti največjo zapoved v krščanstvu, • navesti glavne razlike med verstvi glede na svetišča, svete knjige, svečenike, • na primerih razložiti pomen desetih zapovedi, • opisati osrednje zapovedi Korana,
		<ul style="list-style-type: none"> • norme, zapovedi, dekalog 	<ul style="list-style-type: none"> • verstva in etika 	<ul style="list-style-type: none"> • predstaviti svete knjige največjih verstev in njihov nauk o Bogu, svetu, človeku, • predstaviti koledar največjih krščanskih in muslimanskih praznikov, • navesti vsaj tri razlike med cerkvo in sekto, • navesti največjo zapoved v krščanstvu, • navesti glavne razlike med verstvi glede na svetišča, svete knjige, svečenike, • na primerih razložiti pomen desetih zapovedi, • opisati osrednje zapovedi Korana,
		<ul style="list-style-type: none"> • verske (svete) vojne, verska preganjanja, preganjanje in zatiranje vere v totalitarnih sistemih, verska (ne)strpnost 	<ul style="list-style-type: none"> • verstva in etika, geografija, slovenščina • verstva in etika, geografija, slovenščina 	<ul style="list-style-type: none"> • navesti, kako ustava opredeli odnos med državo in verstvi, • navesti primere državne pomoči cerkvam in verskim skupnostim,

<p>• Spoznavajo prispevek ver- stev k sporazumevanju in sožitju med ljudmi ter na- rodi.</p>	<p>Sporazumevanje med verstvi (medverski dia- log, ekumenizem). Verska strpnost.</p>	<p>• (med)verski dialog, ekumenizem,</p>	<p>• zgodovina, verstva in etika</p>	<p>• opredeliti, kaj je ekume- nizem, in navesti vsaj en primer takšnega dogaja- nja, • opisati, kaj je medverski dialog, in navesti vsaj en primer, • navesti vsaj dve obliki verske nestrpnosti, • opisati pomen verskih obredov (krsta, poroke, pogreba itd.), • na primeru razložiti člove- kove pravice glede vere.</p>
<p>• Spoznavajo pomen, ki ga imajo obredi (npr. maša, molitev, spoved, post, ro- manje) v različnih verstvih.</p>	<p>Sporočilo verskih obredov.</p>	<p>• verski obredi v oseb- nem in družbenem življenju</p>	<p>• zgodovina</p>	
<p>• Razvijajo kulturo dialoga in spoštovanja različnih ver in nazorov.</p>	<p>Sprejeti vero ali ne, pripadati verski skupno- sti ali ne – svobodna odločitev posameznika in temeljna človekova pravica.</p>	<p>• človekove pravice, svo- boda verovanja, verska svoboda</p>	<p>• verstva in etika, zgodovina</p>	

3. UREJANJE				
CILJI	PREDLAGANE VSEBINE	POJMI	MEDPREDMETNE POVEZAVE	STANDARDI ZNANJA
<ul style="list-style-type: none"> • Spoznavajo demokracijo kot način urejanja skupnih zadev in določanja pogojev življenja. 	<p>Urejanje skupnih zadev.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • interesi, usklajevanje razlik, skupno dobro, demokratična, avtoritarna, totalitarna oblast 	<ul style="list-style-type: none"> • zgodovina, geografija 	<p>Učenci znajo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pojasniti posebnosti demokracije (demokratične ureditve odnosov med ljudmi) v primerjavi z nedemokratičnim redom (npr. avtoritarni in totalitarni sistemi v preteklosti in sodobnosti, diktature), • utemeljiti potrebo, da so v parlamentu zastopani tako moški kot ženske in pripadniki različnih družbenih plasti (ob konkrtnem primeru odločanja, npr. o načrtovanju družine, o uvajanju različnih davkov, o financiranju šolstva ipd.).
<ul style="list-style-type: none"> • Spoznavajo pomembnost udeležbe vseh pripadnikov družbe (obeh spolov in vseh socialnih plasti) pri določanju in doseganju ciljev. 	<p>Udeležba posameznika in različnih družbenih skupin pri odločanju.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • vpliv na odločanje glede na spol in socialni položaj, pripadnost etničnim skupinam 	<ul style="list-style-type: none"> • zgodovina, slovensčina 	
<ul style="list-style-type: none"> • Uvajajo se v praktično uporabo načel družbenega sožitja: pravičnost, enakost, svoboda, humanost, solidarnost, strpnost. Razvijajo občutek soodgovornosti za urejanje skupnih zadev. 	<p>Človekove pravice. Soodgovornost in dolžnosti pri urejanju življenja v skupnosti (od kraja bivališča do države).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • naravne pravice, človekove pravice, svoboščine človeka, merila demokratičnosti družbe 	<ul style="list-style-type: none"> • zgodovina, slovensčina, geografija 	<ul style="list-style-type: none"> • utemeljiti takšno praktično obnašanje in delovanje v razredu, ki prispelva k večji strpnosti, medsebojnemu spoštovanju, upoštevanju enakih meril za vse,

<ul style="list-style-type: none"> • Spoznavajo ključne značilnosti delovanja pravne države, zlasti pomembnosti nadzora nad nosilci oblasti; pomen civilne družbe. 	<p>Delovanje pravne države in demokracije, civilna družba, delovanje predstavniške demokracije.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • državljske pravice in dolžnosti, stranke, volitve, parlament, načelo delitve oblasti, vlada in uprava, predsednik države, predstavniška demokracija, sodstvo, varuh človekovih pravic; pravna država, civilna družba 	<ul style="list-style-type: none"> • zgodovina 	<ul style="list-style-type: none"> • našteti temeljne pravice človeka, • pojasniti vlogo volitev, parlamenta in vlogo strank v parlamentu ter našteti glavne naloge parlamenta in vlade, • razložiti vlogo predsednika države, • pojasniti vlogo sodišč, • pojasniti mesto in vlogo varuha človekovih pravic, • pojasniti pojma pravne države in civilne družbe, • prepoznati in na konkretnem primeru razložiti primere neodgovornega ravnanja nosilcev oblasti ter navesti možne posledice, npr. neustrezno trošenje denarja, prikrivanje pomebnih odločitev, tajno dogovarjanje itd.).
<ul style="list-style-type: none"> • Spoznavajo posebno odgovornost nosilcev oblasti za urejanje temeljnih pogojev življenja in drugih skupnih zadev. 	<p>Odgovornost nosilcev oblasti za urejanje skupnih zadev vseh pripadnikov skupnosti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • predstavljanje, vodenje, (neformalno) odločanje 	<ul style="list-style-type: none"> • zgodovina 	

4. POKLIC IN DELO

CILJI	PREDLAGANE VSEBINE	POJMI	MEDPREDMETNE POVEZAVE	STANDARDI ZNANJA
<ul style="list-style-type: none"> • Spoznavajo pomen znanja in vseživljenjskega izobraževanja za družbo in posameznika. • Spoznavajo zaposlitev v sodobni družbi kot dobrino in vrednoto ter temeljne odnosov med delodajalcem in delojemalcem ter se seznanjajo s pomenom delovanja sindikatov. • Spoznavajo različne načine plačevanja in razvijajo odgovorno upravljanje s premoženjem. • Spoznavajo (ne)moč potrošnika v vsakdanjem zagotavljanju potreb življenja. 	<p>Dejavniki posredovanja znanja. Znanje posameznika in šolsko znanje. Povezanost šol, znanja z življenjem.</p> <p>Poklic in zaposlitev. Poklicni interesi.</p> <p>Urejanje odnosov med delodajalci in delojemalci. Podjetje. Brezposelnost.</p> <p>Trg in denar</p> <p>Povezovanje potrošnikov</p>	<ul style="list-style-type: none"> • znanje, šola, usposobljenost (kompetenca), vseživljenjsko izobraževanje, izobraževanje odraslih • izobrazba, poklic, zaposlitev, brezposelnost • delodajalec, delojemalac, podjetje, sindikat 	<ul style="list-style-type: none"> • knjižnično-informacijska znanja • geografija, zgodovina • zgodovina 	<p>Učenci znajo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pojasniti pomen znanja in vseživljenjskega izobraževanja za družbo in posameznika, • opredeliti pojem poklica • navesti nekaj tipičnih poklicev, • na konkretnem primeru pojasniti povezanost poklica z gospodarskimi gibanji, tehnološkimi spremembami ... • na konkretnem primeru razložiti razliko med statusom delodajalca in delojemalca ter pojasniti pojem podjetja, • pojasniti vlogo sindikata, • poznati načine varstva pravic v primeru brezposelnosti, • navesti nekaj plačilnih sredstev, • na primeru pojasniti odgovorno in neodgovorno trošenje premoženja, • navesti nekaj oblik zaščite potrošnikov.

5. DRUŽBA PRIHODNOSTI ali ZA KAKŠNO PRIHODNOST GRE

CILJI	PREDLAGANE VSEBINE	POJMI	MEDPREDMETNE POVEZAVE	STANDARDI ZNANJA
<p>Zavedajo se:</p> <ul style="list-style-type: none"> • da živijo v obdobju pospešenega tehnološkega, ekonomskega in družbene razvoja; • da imajo te spremembe različne (pozitivne, negativne) posledice za življenje. 	<p>Spremembe v vsakdanjem življenju (v primerjavi z njihovimi starši, starimi starši) – primeri sprememb.</p> <p>Širše spremembe – tehnizacija, industrializacija, avtomatizacija, informatizacija ...</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tempo sprememb (pospešen, "eksponencialen") • pozitivne in negativne spremembe (za kakovost življenja), nameravane in nameravane, popravilne ter nepopravljive spremembe 	<ul style="list-style-type: none"> • zgodovina, geografija 	<p>Učenci znajo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • navesti nekaj značilnih sprememb v življenju njihove družine, starih staršev, staršev, njihovega kraja, • točke nekaterih sprememb časovno opredeliti (ugotoviti večjo gostoto sprememb), • ovrednotiti pozitivne – negativne strani nekaterih razvojnih sprememb (npr. v načinu potovanja, dela, stanovanja ...), opredeliti, ali so popravljive ali ne, • na primeru (npr. odpadkov) razložiti preletenost vzrokov (osebnih, ekonomskih, družbenih) za nastanek in zaostrovanje okoljskih problemov, • navesti možnosti reševanja danega problema na raznih ravneh: kaj lahko storim sam ali moja družina (življenjski slog) – kaj tovarna, kaj država (... z zakoni), • razložiti prepletenost vzrokov, npr. za pojave zasvojenosti, odtujenosti (zakaj je tega več v večjih mestih), ovrednotiti možne načine pomoči, preprečevanja,
<ul style="list-style-type: none"> • Spoznavajo soodvisnost, prepletenost vplivov (družbenih, ekonomskih, političnih ...) pri nastajanju problemov v okolju in družbi. • Razvijajo občutljivost za okoljske probleme, za stiske soljudi, za socialne probleme. • Spoznavajo zvezo med lokalnimi, nacionalnimi in globalnimi problemi 	<p>Okoljski problemi, nastali zaradi nesmotnega trošenja omejenih naravnih virov in preobremenjevanja ekosistema. Individualni in socialni problemi ter stiske sodobnega sveta.</p> <p>Težave "globalne vasi" – med seboj povezanega sveta.</p> <p>Problemiziradi "razsipnega" življenjskega sloga ljudi v razvitih deželah; zaradi izključnega upoštevania kratkoročnih ekonomskih koristi "velikih" (brez ozira na okoljske, socialne "cene").</p>	<ul style="list-style-type: none"> • okoljski problemi kot: ozonska luknja, industrijski, gospodinjiski in jedrski odpadki, kisel dež, globalno ogrevanje, zmanjkavanje plodnih tal, čiste vode, zraka ... • osebni in socialni problemi: alkoholizem, mamila in druge zasvojenosti, odtujenost, osamljenost, samomorji; civilizacijske bolezni, stres; brezposelnost • globalni problemi: migracije, vojne, prenaseljenost, lakota, večanje prepada med bogatimi in revnimi, izginjanje tradicionalnih kultur 		

<ul style="list-style-type: none"> • Razumevajo, da razvoja ne moremo zaustaviti, da pa ne bi smel ogrožati pri- ložnosti in kakovosti življe- nja prihodnjih generacij; spoznavajo nekatere načine zagotavljanja trajnostnega razvoja v demokratični družbi. • Razumevajo, da se je pogosto treba odločati v nejasnih situacijah (kjer po- sledic ali tveganja ne more- mo povsem predvideti). Zavedajo se pomena etične ozavešenosti in moralnega ravnanja ljudi pri urejanju skupnih zadev, zlasti tistih z dolgoročnimi in nepred- vidljivimi posledicami. 	<p>Iluzija “neomejenega” razvoja, obzirnost do omejenih virov, odgovornost za kakovost življenja, za lastno zdrav- je in zdravje drugih, tudi prihodnjih generacij, zadovoljevanje določe- nih potreb je možno na razne, okolju (in solju- dem) bolj ali manj pri- jazne načine.</p> <p>Tveganja (predvidljiva, nepredvidljiva), ki jih znanstveno-tehnološki razvoj prinaša. “Nenapi- sana” moralna pravila obnašanja; etični kode- ksi – npr. v gospodarst- vu, v raznih poklicih (zdravniški, pravniški ...). Etika v znanosti – ali je vse, kar je danes možno, tudi dopustno (bio- inženiring, kloniranje, jedrska energija, jedrska oborožitev)? Odgovor- nost znanstvenika za uporabo spoznanj.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • vzroki problemov na ra- znih ravneh (življenjskih slogov, navad; enosmer- nega razvoja – težnja po dobičku in stalni rasti; država – vloga zakonov, predpisov) • trajnostni in “neomejni” razvoj, kakovost življe- nja, umetne potrebe, za- dovoljevanje potreb 	<ul style="list-style-type: none"> • geografija, • biologija, kemija, fizika 	<ul style="list-style-type: none"> • razložiti, zakaj danes ne moremo govoriti o “lokalnih” problemih, • zakaj so postali problemi “globalni” (npr. revščina, lakota v nekaterih delih sveta), • navesti primer uspešne in neuspešne oblike pomoči (npr. hrana za dojenčke), • razlikovati (na primerih) med, bolj in manj okolju prijaznimi načini zado- voljevanja potreb (npr. na področjih transporta, turizma, športa), • na primeru razložiti, kaj pomeni iskanje bolj “trajnostnih” rešitev (npr. pri gradnji naselja, uporabi prostora), • na primeru pojasniti raz- loge za in proti uveljav- ljanju določenega odkrit- ja, ki prinaša s seboj mo- ralne dileme oziroma tveganja, • navest kako določilo iz etičnega kodeksa (npr. zdravniškega) in razmi- sliti o pomenu njegovega upoštevanja, • navesti primere tveganj, ki se jim zde še sprejem- ljiva ali pa nesprejemlji- va, utemeljiti zakaj,
--	--	--	--	---

<ul style="list-style-type: none"> • Učijo se zamišljati več možnosti (alternativ) za razvoj na določenem področju, tehtati njihove posledice, z njimi povezane vrednote. • Zavedajo se, da lahko ljudje s sodelovanjem v demokratskem odločanju vplivajo na smer razvoja. Usvajajo temeljne postopke (predvidevanja posledic utemeljevanja, pogajanja, zavzemanja za rešitve) v zvezi z odločanjem o prihodnjem razvoju – na primeru. 	<p>Zamisli (vizije) različnih smeri, možnosti razvoja (npr. glede šolanja, zdravljenja, potovanja, prehrane ...). Primerjanje posledic za kakovost življenja, vrednot, ki stoje za izbirami. Kaj od dediščine (kulture, naravne) velja ohraniti. Kakšne so v demokratski družbi možnosti sodelovanja posameznikov, skupin, mladih v pomembnih odločitvah, ki zadevajo njihovo prihodnost?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zamisli (vizije), scenariji (žželene) prihodnosti, merila izbiranja med njimi – kaj nam je pomembno, participacija – sodelovanje pri odločanju, konflikti interesov, želja, njihovo usklajevanje • vloga društev, civilnih iniciativ, zakonodaje, krajevnih, državnih organov 	<ul style="list-style-type: none"> • na konkretnem področju življenja (ki jih zadeva – npr. v ureditvi šole ali okolice ali kraja) predvideti več možnih smeri razvoja – scenarijev, glede na različne vizije, želje, • utemeljiti izbore, uskladiti mnenja, • ovrednotiti različne zamisli (npr. tudi razvojne načrte) z vidika trajnostnega razvoja.
--	--	--	---

4 DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Spoznavna zasnova predmeta državljanska vzgoja in etika izhaja iz specifičnega spoznavnega interesa mladostnikov in njihovih izkušenj, pridobljenih v ožjem (družinskem, vrstniškem in šolskem) okolju. Način, obseg in hitrost posredovanja spoznavnih vsebin so odvisni od psihološkega, socialnega, etičnega in kulturnega razvoja mladostnikov. Spoznavne vsebine vstopajo v pedagoški proces prek fragmentov osebnih izkušenj, učenčevih vprašanj, ki se nanašajo na konkretne pojave, prek dogodkov v učenčevem ožjem okolju in medijskih dogodkov, prek biografij prisotnih ali odsotnih oseb, prek pripovedi itd. Pri načrtovanju svoje pedagoške dejavnosti učitelj išče stik z učenčevim spontanim razumevanjem družbe in etike ter intuitivnim razumevanjem vrednot. Učenci o svojem ožjem okolju in svojih izkušnjah premišljajo problemsko, se pravi, da so pozorni na konkretne medosebne konflikte in moralne dileme, neskladnosti, razlike, incidente, nejasnosti in negotove prognoze.

Učitelj učence postopno usmerja k širšim družbenim, kulturnim, medkulturnim in civilizacijskim temam. Vendar se pedagoška dejavnost na tej ravni opira na učenčeve izkušnje. Učitelj usmerja učence v premislek o lastnih izkušnjah, v preizkušanje različnih perspektiv in vlog, primerjanje različnih individualnih izkušenj in iskanje neskladnosti v lastnem socialnem ter moralnem mišljenju. Motivira jih za takšno reševanje medosebnih in družbenih problemov, ki temelji na minimalnem konsenzu in upošteva človekove pravice.

Najpomembnejšo vlogo v pedagoški strategiji za predmet državljanska vzgoja in etika imajo pedagoške metode, postopki, ki spodbujajo učence k:

- prepoznavanju različnih glediščnih točk, perspektiv in vlog ter posledično preseganju egocentričnega socialnega in moralnega mišljenja,
- pozitivnemu odnosu do domovine,
- postopnemu osamosvajanju od neposredne socialne izkušnje in vsakdanje govorice, v kateri se slednja izraža,
- preurejanju in usklajevanju socialnih predstav ter pojmov,
- vse bolj avtonomnim socialnim in moralnim presojam,
- uporabi argumentov, ki so razumni, sprejemljivi za različne strani, udeležene v diskusiji, pogovoru ali drugih oblikah medsebojne komunikacije,
- rabi že pridobljenega znanja in veščin v novih položajih,
- interpretaciji informacij in kritičnemu premišljanju o medijih,
- razčlenjanju lastnih in tujih identitetnih konstruktov,

- premišljanju o lastni biografiji ter biografijah drugih ljudi,
- dejavnem sodelovanju pri reševanju skupnih problemov,
- prepoznavanju pomena vrednot v razčlenitvi konkretnih pojavov in dogodkov.

Ob vsakem poglavju/tematskem sklopu učitelji predvidijo dejavnosti učencev (npr. priprava časopisa, oglasa, ekološke akcije). Pri organizaciji in izvajanju pedagoškega dela naj učitelji upoštevajo možnosti povezovanja znanja z drugimi predmeti, dejavnostmi ter možnost povezave z vsebino razrednih ur. Še posebej naj poskušajo vsebine povezati z aktualnimi dogodki. Učitelj in knjižničar naj navajata učence na uporabo knjižnice ter njenega gradiva. Tako skupaj uresničujeta globalni cilj informacijskega opismenjevanja učencev ob uporabi različnih informacijskih virov, učence pa usposabljata za samostojno pridobivanje, zbiranje, vrednotenje, uporabo in predstavitev informacij ter vzpostavljanje kritičnega odnosa do njih.

